

سنجش در آموزش های غیرحضوری

ملیحه اصغری، دانشجوی دکتری برنامه درسی / تصویر ساز: سید میثم موسوی

← آموزش و یادگیری آنلاین پدیده جدیدی نیست و در طول سال های گذشته به طور عمده از آن به عنوان بخشی از تدریس چهره به چهره استفاده شده است. ارزیابی بخش اساسی آموزش و یادگیری است، زیرا یادگیری را تثبیت می کند. ارزشیابی مبتنی بر رایانه مدت ها است وجود دارد، اما ارزیابی های آنلاین کمتر استفاده شده اند؛ احتمالاً به دلیل مسائل مربوط به تضمین روایی، پایایی و احتمال بی صداقتی. در دوران شیوع ویروس کرونا، محیط های آموزشی در بسیاری از مدرسه ها، چه در سطح ملی و چه در سطح بین المللی، تغییر پارادایم از آموزش حضوری به آموزش غیرحضوری را در پیش گرفته اند. این وضعیت به روشی برای ارزیابی نیاز دارد که ایمن، معتبر، قابل اعتماد، قابل قبول، عملیاتی و عادلانه باشد. روش های ارزیابی تکالیف، کارپوشه، خودارزیابی، سنجش همکلاسی و گروه کاری، بحث و مناظره، کتاب باز، مشاوره برخط و آزمون های برخط چهارگزینه ای، شیوه هایی هستند که در این مقاله به عنوان شکل های ارزیابی آنلاین مورد بحث قرار گرفته اند و کاربرد آن ها در دوران شیوع ویروس کرونا بررسی شده است.

ارزیابی، اندازه‌گیری میزان یادگیری دانش‌آموز است و می‌توان آن را به دو نوع «ارزیابی برای جمع‌بندی» و «ارزیابی برای یادگیری یا ارزیابی سازنده» تقسیم کرد. ارزیابی برای جمع‌بندی برای گرفتن تصمیم در خصوص رد کردن یک پایه یا تکرار آن کاربرد دارد، در حالی که ارزیابی سازنده برای ارائه بازخورد مورد نظر قرار می‌گیرد. در این نوع ارزشیابی، معلم به دنبال اطلاعاتی است که براساس آن بتواند درباره بهبود فرایند یاددهی یادگیری دانش‌آموزان در کلاس تصمیم مناسب بگیرد. این نوع ارزشیابی برای تشخیص ضعف‌ها، قوت‌ها و مشکلات فرایند یادگیری و اصلاح و بهبود آن به کار می‌رود و مهم‌ترین ویژگی آن، جهت‌گیری اصلاحی و درمانی آن است که در موقع مناسب به معلم و دانش‌آموز این فرصت و امکان را می‌دهد که در روند فعالیت‌های خود، در راستای تحقق بهتر اهداف و انتظارات آموزشی، تغییراتی مطلوب به عمل آورد.

ولتون (۲۰۱۲) ارزیابی را با سطوح پایین، متوسط و بالا توصیف می‌کند. هر کدام از این سطوح می‌توانند به شیوه جمع‌بندی یا سازنده انجام شوند. ارزشیابی دانش‌آموز به هر روشی که انجام شود، شامل سنجش دانش، مهارت و نگرش‌هاست. سطح دانشی معمولاً از طریق سؤالات چندگزینه‌ای، سؤالات کوتاه پاسخ و سؤالات تشریحی بلند پاسخ ارزیابی می‌شود. سطح مهارتی از طریق مشاهده مستقیم مهارت‌های رویه‌ای و ارائه پروژه‌های کوتاه‌مدت و طولانی‌مدت آزمایش می‌شود. با ورود به وضعیت بحران کرونا، تغییر پارادایم از یادگیری چهره به چهره و آموزش سنتی به یادگیری پیشرفته با استفاده از فناوری آنلاین رخ داده است. همان‌طور که پیش‌بینی می‌شد،

این تحول در محیط آموزشی اثراتی طولانی‌مدت در آموزش و یادگیری در پی خواهد داشت. روش‌های ارزیابی نیز با توجه به وضعیت کنونی نیاز به تغییر دارند.

بسترهای نرم‌افزاری ارزیابی در آموزش مجازی

ارزیابی پیشرفت تحصیلی و یادگیری آنلاین، به‌صورت ناهم‌زمان یا هم‌زمان انجام می‌شود که هر کدام ویژگی‌ها و شرایط خاص خود را دارد. هر یک از این حالات و نمونه‌ها را توصیف می‌کنیم:

ارزیابی ناهم‌زمان: این شیوه در زمان‌بندی کلاس درس مجازی انجام نمی‌شود و شامل موارد زیر است:

تکالیف: این نوع ارزیابی به‌صورت ناهم‌زمان است و معلم از طریق آن می‌تواند تفکر در سطوح بالاتر را که شامل تفکر انتقادی و توانایی حل مسئله توسط دانش‌آموز است، ارزیابی کند. مهم این است که یک روال یکنواخت برای بررسی تکالیف ایجاد شود و بازخورد کیفی دقیقی به دانش‌آموزان داده شود تا یادگیری خود را بهبود بخشند.

پوشه‌های کار: نمونه کارها شواهدی از کارهایی هستند که دانش‌آموز با گرفتن بازخورد انجام می‌دهد. در این شیوه می‌توان از طریق دریافت آنلاین فیلم‌های ضبط‌شده دانش‌آموزان از کارهای انجام‌شده که در پوشه کار قرار می‌گیرند، مهارت‌های آنان را ارزیابی کرد. از مزایای پوشه کار می‌توان به نمایش پیشرفت کار در طول زمان، نمایش یادگیری دانش‌آموزان و برقراری امکان گفت‌وگو بین معلم و یادگیرنده اشاره کرد. نداشتن آگاهی دقیق از قسمت‌های مرتبط با یادگیری و کمبود زمان برای بررسی فعالیت‌ها و تغییرات یادگیری، از چالش‌های مطرح

در این شیوه است.

سنجش هم‌کلاسی و گروه کاری:

در این نوع ارزیابی امکان تشویق و تحریک یادگیرنده فراهم می‌شود. تعهد و مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان به دلیل رویارویی با هم‌کلاسی‌های خود افزایش پیدا می‌کند، معلم نسبت به عملکرد مخاطبان قضاوت راحت‌تری خواهد داشت و نظارت مدرس بر محیط ساده‌تر می‌شود. البته ارزیابی به شیوه همسال‌سنجی در محیط مجازی می‌تواند امکان نمره‌دهی خشن یا بالا را افزایش دهد، زمان بر است و گاهی موجب قضاوت ناعادلانه می‌شود. همچنین، معلمانی که از شیوه همسال‌سنجی استفاده می‌کنند، در بیشتر اوقات از روش «فهرست واری» بهره می‌برند که ارزیابی در سطوح بالاتر را شامل نمی‌شود (رضوی، ۲۰۱۳: ۷۴-۴۹).

ارزیابی هم‌زمان: این شیوه از ارزیابی به‌صورت رو در رو و آنلاین انجام می‌گیرد و دانش‌آموز تا پایان کلاس مجازی فرصت پاسخگویی به سؤالات را خواهد داشت. آزمون‌های چهارگزینه‌ای آنلاین نمونه‌هایی از این شیوه‌ها هستند. ارزیابی به‌صورت آنلاین در زمان واقعی می‌تواند برای بازتولید روش‌های سنتی ارزیابی به کار رود.

سؤالات چندگزینه‌ای:

ارزیابی سطح دانش می‌تواند سؤالات چندگزینه‌ای شامل بهترین پاسخ، یک پاسخ صحیح و پاسخ‌های تطبیقی را به‌صورت آنلاین و در تاریخی از پیش تعیین‌شده و برای مدت‌زمان ثابت به دانش‌آموزان ارائه داد. این سؤالات بسته به نوع ساختارشان می‌توانند مهارت‌های تفکر شناختی با درجه پایین (سطح دانش) تا سطوح بالا (تجزیه و تحلیل، ترکیب و ارزشیابی) را ارزیابی کنند. این آزمون‌ها به

علت طراحی در زمان کوتاه، تصحیح آسان و غیر تخصصی و دارای سازوکار، امکان دریافت اطلاعات زیاد با طرح سؤالات زیاد و اندازه گیری کمی و پایا از سوی معلمان، مورد استقبال قرار می گیرند، ولی به علت سنجش نکردن مهارت‌هایی مانند حل مسئله، نقصان دارند. همچنین، مطالعات نشان داده‌اند، معلمان سطوح گوناگون برای طراحی سؤالات چهارگزینه‌ای مهارت کافی ندارند (علیزاده و مازوچیان، ۲۰۱۵: ۵۰۷-۵۰۵).

امتحانات کتاب‌باز: هدف از ارزیابی به این روش، ارزیابی توانایی دانش‌آموزان در تجزیه و تحلیل و حل مسئله، تفکر انتقادی و خلاقیت است. با امتحان به شیوه کتاب‌باز که در زمان کلاس مجازی انجام می‌شود، می‌توان احتمال تقلب را به حداقل رساند.

خودارزیابی: آزادی عمل گسترده و احساس خودکنترلی دانش‌آموز در این شیوه محسوس است. افزایش اعتماد به نفس یادگیرنده و طراحی آموزشی توسط خود فرد، از مزایای این روش ارزیابی است. همچنین، نتیجه این نوع ارزیابی با یادگیری فردی و سازمانی همبستگی مثبت دارد (محمدپور زرنندی و طباطبایی، ۲۰۱۳: ۱-۱۳). ولی به علت امکان نبود صداقت دانش‌آموز، شناخت‌نداشتن دانش‌آموز از آموخته‌های خود و استقبال دانش‌آموزان به علت کسب نمره، به این روش انتقاد وارد می‌شود.

بحث و مناظره: این نوع ارزیابی اعتبار و جایگاه فردی دانش‌آموزان مشارکت‌کننده در بحث را افزایش می‌دهد و انتقال تجربه و راهنمایی را به همراه خواهد داشت. تحقیقات نشان داده‌اند، شرکت‌کنندگان در ارزیابی همسال‌سنجی توانسته‌اند به دنبال

توضیحات ارائه شده، با دقتی مشابه گروه مدرسان، همسانان خود را ارزیابی کنند (ترشیزی، ۱۳۹۶). ولی این شیوه، به دلیل اتلاف وقت در مواقع پراکندگی بحث و نیاز به تدوین فهرست واری (چک‌لیست) شفاف و دستورالعمل واضح، مورد انتقاد قرار می‌گیرد.

انواع پلتفرم‌های آنلاین

چندین پلتفرم آنلاین وجود دارد که برای ارزیابی، از مزایا و محدودیت‌های منحصر به فرد برخوردارند. برای مثال، ارزیابی گسترده دانش‌آموزان می‌تواند از طریق Google Forms انجام شود. این نوع ارزیابی زمان‌بندی دارد و دانش‌آموزان می‌توانند در زمان مقرر پاسخ‌های خود را ارائه دهند. مؤسسه‌ای که از سامانه مدیریت آموزش الکترونیکی (LMS) استفاده می‌کنند، می‌توانند از تنظیمات پیشرفته ارزیابی برای انواع سؤالات، مانند ارزیابی پی‌درپی یا رایگان، انتخاب سؤالات و تغییر گزینه‌ها به صورت تصادفی استفاده کنند. اگرچه ایجاد چنین ویژگی‌های پیشرفته‌ای از احتمال تقلب می‌کاهد، اما هزینه بسیار بالاتری را به سازمان‌های آموزشی تحمیل می‌کند. در کشور ما، با شیوع ویروس کرونا، سایت‌های بومی اینترنتی قالب‌های آزمونی را طراحی و ارائه کردند که در آن‌ها معلم می‌تواند با پرداخت هزینه اندک، آزمون خود را در فضای مجازی برای دانش‌آموزان اجرا کند. فرم‌ساز و دیجی‌فرم نمونه‌های موفق این قالب‌های آزمون‌ساز در این دوران هستند.

آیا می‌توان از تدریس، یادگیری و

ارزیابی آنلاین خودداری کرد؟ جواب «نه» به نظر می‌رسد. کشورهای پیشرفته در زمینه آموزش، قبلاً این فنون را پذیرفته بودند. بنابراین، با شروع وضعیت بحرانی ویروس کرونا، این کشورها برای انتقال آموزش از شیوه سنتی به شیوه آنلاین، در مقایسه با ما با مشکل کمتری روبه‌رو شده‌اند. در ابتدا نبود منابع و زیرساخت‌های آموزشی باعث طولانی شدن پذیرش آموزش و ارزیابی مجازی توسط مخاطبان و معلمان شد. با ایجاد شبکه ملی آموزش دانش‌آموزی (شاد) اکنون زمان آن است که با تطبیق یادگیری و ارزیابی سنتی با فنون پیشرفته، در زمینه آموزش، یادگیری و ارزشیابی در مسیری درست حرکت کنیم.

منابع

۱. ترشیزی، سعید (۱۳۹۶). بررسی مناظره به‌عنوان یک روش جدید آموزش اخلاق پزشکی از طریق هم‌سالان، و تأثیر آن بر نحوه استدلال اخلاقی دانشجویان علوم پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی.
۲. رضوی عبدالحمید. مؤلفه‌های سه‌گانه ارزیابی توصیفی: بازخوردها، خودسنجی و هم‌سال‌سنجی، فصلنامه آموزش و ارزشیابی (علوم تربیتی). زمستان ۱۳۹۵. دوره ۹. شماره ۳۶.
۳. علیزاده، مهستی؛ مازوچیان، حسین (۲۰۱۵). آیا زمان آن نرسیده که استفاده از آزمون‌های چندگزینه‌ای محدود و یا منسوخ گردد. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی ۱۵.
۴. محمدپور زرنندی، حسین؛ طباطبایی مزدآبادی، سید محسن (۲۰۱۳). ارائه الگوی اجرایی خودارزیابی در سازمان‌های بزرگ. فصلنامه علمی- پژوهشی اقتصاد و مدیریت شهر.

5. van der Vleuten CPM, Schuwirth LWT, Driessen EW, Dijkstra J, Tigelaar D, Baartman LKJ, et al. A model for programmatic assessment fit for purpose. Med Teach. 2012;34(3):205-214. [PubMed] [Google Scholar]